

LISZKA JÓZSEF A mi Gyulánk

Hát, igen, *a mi Gyulánk*¹ is hatvanéves lett. Érdekes jelenség, kíváncsian pislogva figyelek, akár Dávid Teréz (emlékszik még valaki cikksorozatára?), hogy az utóbbi időben az emberek egyre inkább öregszenek körülöttem. Úgy látszik, rajtam kívül mindenki. Még *a mi Gyulánk* is.

Ezek a kereknek mondott évfordulók (Esterházy Péter szerint, legalábbis én ezt nála olvastam valahol, kereknek minősül az a szám, ami maradék nélkül tízzel vagy öttel osztható. A hatvan tehát az... meg a hatvanöt is. A hatvannégy nem...), szóval ezek az évfordulók hagyományosan számvetésre ösztökélik az embert (az elszenvetődöt és környezetét is), engem akkor most arra, hogy csaknem négy évtizedet gondoljak végig. Egy barátság és közös munka, munkák csaknem negyven évét.

Valamikor a múlt század (milyen fura kimondani azt, hogy „múlt század”, ami fiatalágunkban a 19. volt, de hát most nem arról beszélek, hanem a 20.-ról), szóval a 20. század nyolcvanas éveinek elején, egy napon betévedve a Csemadok Érsekújvári Járási Titkársága utcáról nyíló szűk kis irodájába, a két állandóan ott tüsténkedő hölgygel, Őszi Irmával és Dániel Erzsébettel szemben a fotelben terpeszkedő, szőke, szakállas, valahol a húszas évei elején leledző fiatalemberrel találtam szembe magam. Én akkor már öreg huszonöt-huszonhat éves lehettem. A fotel, mivel széthúzható volt, az éppen rajta ülőnek a Csemadok-székházban később hálóhelyeül is szolgált. Ha jól emlékszem... Nem fogom ezt már többször mondogatni, hiszen minden emlékfoszlány megremegek, ha leírom, s felvetődik a „ha jól emlékszem” kételye – szóval, hol is hagytam abba? Igen. A hölgyek széles mosollyal mutattak be egymásnak bennünket. A fiatalember Hodossy Gyula volt, akit épp abban az időben alkalmaztak az érsekújvári Csemadok-székházba afféle gondnoknak, mindenesnek, akkor nem is sejtve, hogy még a mindenesből is mennyivel több lesz majd belőle. Névről, egymás írásából ismertük egymást, s úgy kezdtünk el beszélgetni, mintha amúgy is ezer éve személyes barátságban lettünk volna.

Ezt követően szinte mindennapos vendégek lettünk egymásnál, Gyula különböző újvári lakásaiban, illetve ő nálunk és még egy szűkebb baráti kör. Permanensen menttük meg a világot, Gyula annak irodalmi vetületeit, én meg a tudományosat. Olykor a

1 Végh László emlegeti így, baráti körben, Hodossy Gyulát, s egy köszöntőhöz, azt hiszem, méltó ez a, még ha értelemszerűen nem is mindenki irányából sugárzó (lásd Presser: „nem szerethet mindenki”), szeretetteljes, befogadó szófordulat.

társadalmiakat is, de direktben nemigen politizáltunk. Hogy milyen eredménnyel, azt most ne mi ketten döntsük el. Rövidesen szervezni kezdte az „együttgondolkodás iskolájaként” meghirdetett és elhíresült *Iródiát* (egy visszaemlékezésében olvasom, hogy én találtam volna ki az *Iródiá* megnevezést. Hát, nem én), s ezzel az irodalommal, képzőművészettel, tudománnyal kacérkodó fiatalok révén az álmos és poros kisalföldi városka egyszeriben kinyílt és az irodalom, képzőművészet (és tudomány) színe-java kezdett ott felbukkanni előadások, fesztiválok, zárt körű beszélgetések, majd Szlovákia-szerte kihelyezett találkozók keretében. Lehetne erről a méltán forradalmi-nak nevezhető vállalkozásról hosszabban is beszélni, de hát van még, amiről szintén kell, időnk (és a közönség türelme) meg véges, úgyhogy fogjuk rövide.² Noha direktben nem politizáltunk (legalábbis én nem vettem észre), a hatalomnak mégsem tetszett a fiatal értelmiség szerveződése. 1986-ra megszüntették, Gyula betegápolónak került az érsekújvári kórházba (azt, hogy aztán munkahelyileg a patológián végezte, tényleg eufemizmus betegápolói beosztásnak nevezni), majd, talán jó egy év múltán elkötözött Somorjára. Annyi még elmondható, illetve elmondandó, hogy a rendszeres összejöveteleken túlmenően publikációs lehetőséget is teremtett Gyula, mégpedig igen agyafúrt módon a járási könyvtár szlovák igazgatónöje, Marta Weissová segítségével. Az *Iródiá Füzetek*nek összesen 17 száma lejelent meg, illetve 18, hiszen a legutolsó, éppen egy néprajzi összeállítás,³ *Néprajzi Füzet* címen a komáromi Duna Menti Múzeum kiadásában (azon már nem szerepelhetett az *Iródiá* védjegy, de mintha a belső szövegekben benn maradt volt). Hogy ki mindenki vett részt ebben a mozgalomban? Nyilván válogatok most (meg akire emlékszem), de vállalva az esetlegességek veszélyét is, hadd mondjak itt néhány nevet: Angyal Béla, Bettes István, Bolemant László, Csanda Gábor, Csáky Pál, Écsi Gyöngyi, Farnbauer Gábor, Fellinger Károly, Hizsnyai Zoltán, Hoga György, Juhász R. József, Krausz Tivadar, Cs. Liszka Györgyi, Mészáros Ottó, Z. Németh István, Ravasz József, Simon Attila, A. Szabó László, Szászi Zoltán, Talamon Alfonz, N. Tóth Anikó, Tóth Károly. Afféle tútorokként rendszeresen jelen volt Balla Kálmán, Grendel Lajos, Tóth László, Turczel Lajos, Zalabai Zsigmond és folytathatnám...

Az *Iródiá* betiltása után részben belőle nőtt ki a Szlovák Írószövetség Magyar Szekciója védőszárnyai alatt (ezt akár, mármint a védőszárnyakat, kettős értelemben is felfoghatjuk) a *Fiatal Írók Köre* (égisze alatt jelent meg, mintegy az *Iródiá* utórezgése-

2 Az *Iródiá* története (és utóélete) két kötetben is fel van dolgozva. Hodossy Gyula és Kulcsár Ferenc összeáll.: *Iródiá 1983–1993*. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 1994; Hodossy Gyula összeáll.: *Az együttgondolkodás iskolája*. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2008. Ezen kívül lásd még a Popély Árpád és Simon Attila által szerkesztett, *A rendszerváltás és a csehszlovákiai magyarok. 1989–1992* (Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2009) című kötetben olvasható, Jarábik Balázs által készített életinterjú: 235–256. p.

3 Néprajzi zsengek töltötték meg jórészt a 8. számot is, de elszórtan máshol is napvilágot látott ez a műfaj. Itt jegyzem meg, hogy az *Iródiá*nak egyébként is voltak tematikus számai, például a fiatal kortárs szlovák irodalmat prezentáló 7. füzet, fordításban Lubomír Feldek több számban is felbukkan.

ként a *Próbaút* című antológia), illetve Újvárbán a Juhász R. József és Mészáros Ottó (és talán Németh Ilona) kezdeményezte Stúdió érté.

De tényleg haladjunk tovább!

Hodossy Gyula, ha jól emlékszem (már megint ez a „ha jól emlékszem”!), Somorján szintén az egészségügyben dolgozott (volt kénytelen dolgozni), ám a rendszerváltást követően azonnal hozzáfogott a cserkészmozgalom feltámasztásához és (nyilván többemagával) 1990-ben létrehozta a *Szlovákiai Magyar Cserkészszövetséget*, amelynek 1995-ig elnöke volt, folyóiratának, a *Cserkésznek* pedig ebben az időben főszerkesztője. Voltaképpen a cserkészszövetség kiadójaként debütált a *Lilium Aurum Könyvkiadó*, amely aztán a kilencvenes évek közepén önállósult (ha jól mondom), s a mai napig működik, szintén Gyula igazgatása alatt. Érdeemes (és érdekes!) lenne összeszedni itt is, hogy ki mindenki publikált az elmúlt csaknem három évtized alatt a kiadónál, de ettől most megkímélem a tisztelt olvasókat. Meg hát önmagamat is.

Kicsit mintha a kezdenének összekuszálódni a szálak meg az évek, hiszen Gyula, a *mi Gyulánk* mindig is két végéről égette a gyertyát. 1994-ben létrehozta a szlovákiai magyar pedagógusok és szülők lapját, a *Katedrát*, aminek 1997-ig főszerkesztője volt (csendben itt azért megjegyzem, hogy a címadás ebben az esetben valóban tőlem származik. A régi osztálytermek magasabban elhelyezkedő pozíciója, ahol a tanári asztal is volt, arra is szolgált, hogy a pedagógus jobban rálásson az osztályra. Nos, a *Katedra* folyóirat is betöltött, betölt hasonló szerepet: rálátni a szlovákiai magyar pedagógustársadalom problémáira és megoldásokat találni... és persze még sok minden más szerepe is van). 1996-ban létrehozta a *Katedra Alapítványt*, 1998-tól a *Szlovákiai Magyar Írók Társaságának* először ügyvezető, majd 2003-tól megválasztott elnöke napjainkig.

Közben persze már megint Dunaszerdahelyen él, ez most itt nekem valahol elsikkadt, hogy mióta is. A lényeg, hogy visszatért szülővárosába, s mint jó patrióta, fel is fedezte magának (és másoknak, a városnak) Vámbéry Ármint. 2000-ben megalapította a *Vámbéry Polgári Társulást*, amelynek 2005-ig elnöke, attól kezdve a mai napig igazgatója. De még azt megelőzően, 1998-ban létrehozta a *Vámbéry Irodalmi Kávéházat*, rengeteg jóízű és lélekmelegítő irodalmi esemény, főleg könyvbemutatók, no meg (de nem csak e miatt jóízű) borkóstolók színhelye. Jártam ott többször bemutatóként is, meg bemutatótként is. Tudom, miről beszélek.⁴

Úgyhogy ide a már majdnem a végére (a közönség soraiból megkönnyebbült sóhaj), szóval itt még meg kell jegyezni, visszatérve a *Vámbéry Polgári Társuláshoz*. Az égisze alatt szervezett *Nemzetközi Vámbéry Konferenciák* sorozata, noha soha nem kapott nagy visszhangot, pedig a nemzetközi orientalisztika, azon belül a turkológia, illetve

4 A kávéházban megfordult írók, költők, képzőművészek, társadalomtudósok terméséből 1999-től évente jelent meg (meddig? 2013-ig biztosan), először a *Lilium Aurum*, majd később a *Vámbéry Polgári Társulás* gondozásában, kezdetben Kulcsár Ferenc, később Hodossy Gyula összeállításában a *Vámbéry Antológia* könyvnyi füzeteit. Most föllapozva őket derül ki, hogy nem csak fontos kordokumentumok, hanem jelentős szövegek tárházai is.

Vámbéry-kutatás akadémiai szintű nagyjai kapcsolódtak be a munkájába. Nagyon sok, tizenhét (!) alkalommal rendezték meg ezeket a szimpóziumokat Dunaszerdahelyen (az ott elhangzott előadások gyűjteményes kötetek formájában is megjelentek⁵), kiadták az impozáns *Vámbéry Életmű Sorozatot*, *Vámbéry Napokat* rendeznek Dunaszerdahelyen, ha jól fogom föl, akkor abban az esetben elsősorban a tanulóifjúság a célközönség...

És most már saját hálómba teljesen belekavarodva, hadd térjek vissza még egy pillanatra a Szlovákiai Magyar Írók Társaságához, annak kiadói tevékenységéhez. Amellett, hogy bizonyos születésnap köteteket is megjelentet, amit nagyon fontosnak tartok, az a szlovák nyelvű közlemények. A honlapon sajnos nemigen tudok tájékozódni: ott vannak ugyan, bélyegképként, rákattintani nem lehet, vaksi szememmel inkább csak sejtem, mint látom, hogy mit kéne látnom. Emlékeim szerint szlovák nyelvű verseskötete az utóbbi években legalább Barak Lászlónak és Tóth Lászlónak jelent meg. Antológiát adnak ki évente *Szlovákiai magyar szép irodalom* címen. Aztán itt van a folyóirata, az *Opus*, aminek mind ez ideig legalább 63 száma látott napvilágot... Ez sem semmi: mondhatnánk pestiesen.

És akkor most egy kicsit hazai vizekre evezve, időben visszanyúlva a sötét mečiari évekig. Egy alapítványi törvénnyel adminisztratív módon lehetetlenné akarták tenni (részben sikerült is nekik) egy sor hazai magyar kisalapítvány létét. Volt viszont kiskapu, amit Tóth Karcsi és Hodossy Gyula észrevett, s alapítványok (jelesen a Katedra és a Fórum Alapítvány) társulásával, 1996-ban létrehozták, létrehoztuk az akkor még Fórum Társadalomtudományi Intézetet. Azóta *Fórum Kisebbségkutató Intézet*ként működik, a szlovákiai magyar tudományosság megkerülhetetlen intéstíciójává növe ki magát...

5 Dobrovits Mihály összeáll.: *A megtalált örökség*. I. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2003; Dobrovits Mihály összeáll.: *A kíséret folytatódik*. II. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2005; Dobrovits Mihály összeáll.: *Az előkelő idegen*. III. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2006; Dobrovits Mihály összeáll.: *A küzdelemnek vége, s még sincs vége*. IV. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2007; Dobrovits Mihály összeáll.: *A becsvágy ígézetében*. V. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2008; Dobrovits Mihály összeáll.: *A kívánt világosság*. VI. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2010; Dobrovits Mihály összeáll.: *Kelet ritka nyugalma*. VII. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2010; Dobrovits Mihály összeáll.: *A segítő kéznek ez a mesterfogása*. VIII. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2011; Dobrovits Mihály összeáll.: *Az érett kor ítélete*. IX. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2012; Keller László összeáll.: *Ábrándjaink kora*. X. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Vámbéry Polgári Társulás, 2013; Keller László összeáll.: *Európából Ázsiába, és vissza – ismét*. XI. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Vámbéry Polgári Társulás, 2014; Keller László összeáll.: *Megcsalt reményünk*. XII. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Vámbéry Polgári Társulás, 2016; Keller László összeáll.: *Teljes tárgyilagosság és szigorú valóság*. XIII. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Vámbéry Polgári Társulás, 2017; Keller László összeáll.: *Letűnt dicsőségének visszaverődő fénye*. XIV. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, Vámbéry Polgári Társulás, 2018.

Biztosan nagyon sok mindent kifejejtettem, elnézést minden érintettől, egyet viszont nem, csak tudatosan a végére hagytam.

Mert a *mi Gyulánk*, a felsoroltak mellett egy időben aktív közéleti (politikai) tevékenységet is kifejtett, s még pingpongozik is, illetve mindenféle csípős kenőcsökkel kísérletezik, amelyek, állítólag még ehetőek is, ám ezeket az aktivitásait már Isten bizony nem tudom áttekinteni.

De hogy még mindehhez költő is!

Egy kép van előttem, sokszor megisméltendő kép. Érsekújvárbán, akkor éppen Gémesiék lakásában lakott, s esténként, a megfelelő mennyiségű bor elfogyasztása után, törökülésben leült a szőnyegre, előhúzott egy fiókot, ami kéziratlapokkal volt tele. Nagy fiók volt, a lapok csak úgy, ömlesztve. Bele-beletúrt, és akkor elkezdett nekünk felolvasni a verseiből. Bennem a *Habverő* című maradt meg a leginkább. Aztán lettek kötetek is, s most jut eszembe, ha minden igaz, egy szlovák fordításkötet is.

Ami most bennem a leginkább rezonál (merthogy én nem tudom megítélni egy versről, hogy jó-e vagy kevésbé az. Tetszik vagy nem tetszik: e szerint ítélek. Tudom, ezek nem esztétikai kategóriák, de hát nem vagyok irodalmár, megengedhetem magamnak). Nyilván mindenki olvasta, hiszen a meghívón⁶ szerepel, de engedjék meg, hogy emlékeztessek rá:

*Amikor a holnapot tervezzük,
minduntalan a múltba révedünk.
Tekintetünk a kicsi lány szőke
hajtincsén pihen, elpereg
előttünk az eddig megélt néhány
évtized, hogy aztán minden
idegszálunkkal megpróbáljuk
a lehetetlent,
formálni a jövőt.*

Gyulám, engedd meg, hogy először is, noha felhatalmazást nem kaptam rá, így a szlovákiai magyarok nevében ezt nem tehetem, de azt talán mondhatom, hogy az ő lelkiismeretükként megköszönjem Neked mindazt, amit értünk (is) tétél, abban „az eddig megélt néhány évtizedben”, s amit csak rendkívül gyatra módon tudtam az imént összeszedni.

⁶ Jelen szöveg a 2020. július 31-én, a Nyékvárkonyban tartott baráti összejövetelen elhangzott köszöntő szerkesztett változata.

Versed utolsó soraiba kapaszkodva ismétlem:
*aztán minden
idegszálunkkal megpróbáljuk
a lehetetlent,
formálni a jövőt.*

Kívánok ehhez a *jövőformáláshoz* jó egészséget, higgadt bölcsességet, önmagadhoz való hűséget, s végül, de nem utolsósorban egy megértő társat (aki adva van), meg hát reflektáló munkatársakat.

Isten éltesen!